

LADUGÅRDSGÄRDET 1:4

FORD

LADUGÅRDSGÄRDET 1:4 (fd 1:9)

Adress: Tullvaktsvägen 1-11

Verksamhet: Ford Motor Co,
kontor och lager

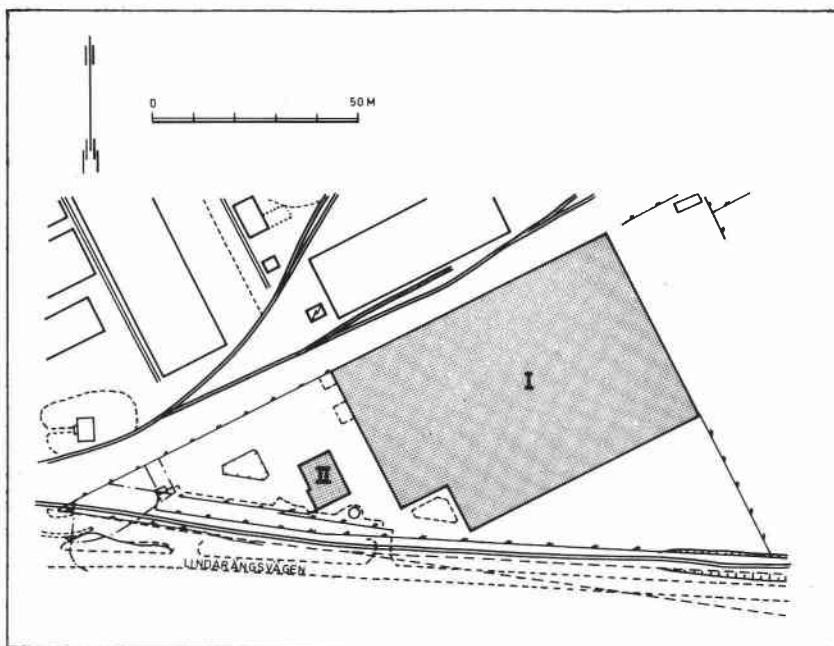
Ägare: Ford Motor Co

Markareal: 28.081 kvm

Våningsyta: 23.745 kvm

Stadsplan: P1 6110, fastställd
1 jan 1964

- I Lager och sammansättningsfabrik, 1930-32, Uno Åhrén
Tillbyggn 1946-49, U Åhrén
- II Ångpannehus, 1946-49,
Uno Åhrén

Anläggningen från väster, 1981. T v Frihamnen och t h Lindarängsvägen. S81-0104-9.

Historik

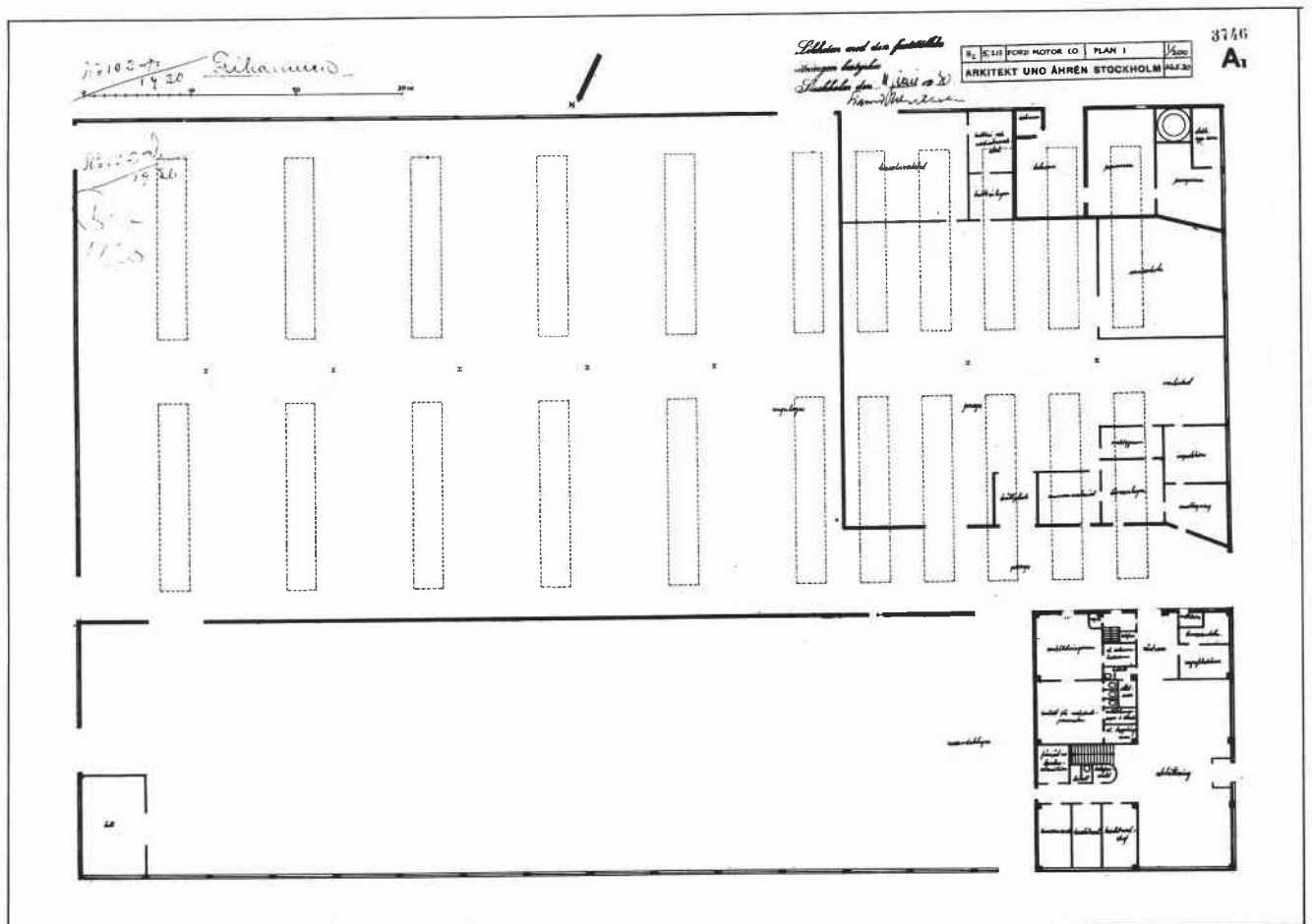
Ford Motor Company AB i Stockholm bildades 1924 för att organisera Fordförsäljare och reparationsverkstäder i landet. Bolagets första lokaler vid Stadsgården blev snart otillräckliga och 1929 påbörjade man planeringen för en nybyggnad. Den nya anläggningen förlades till Frihamnen med ett fördelaktigt kommunikationsläge då bilar och reservdelar levererades per båt. Uno Åhrén fick uppdraget att rita anläggningen. Som konstruktör anlätades Hjalmar Granholm och byggmästare Olle Engkvist.

Anläggningen skulle rymma lager för 350 bilar som främst importerades från sammansättningsfabriken i Köpenhamn, vidare ett reservdelslager och en reparationsverkstad för betjäning av bolagets tjänstebilar och för översyn av de bilar som levererades till försäljning. Anläggningen skulle också ha utrymme för en serviceskola där blivande personal på servicestationerna skulle få undervisning.

Anläggningen utformades så att den på ett enkelt sätt skulle kunna byggas om och till för att fungera som sammansättningsfabrik. Konstruktionen byggde på ett enkelt system som var lätt att förändra. Redan i första etappan lades också grunden för en tänkt tillbyggnad.

Byggnaden uppfördes med ett stålskelett i tre skepp, varje skepp med en spännvidd av 24,4 m. Två skepp, vagnslagret, hade en höjd av 6 m och det tredje skeppet byggdes till 13 m höjd och fick dubbla fönsterrader för att möjliggöra en uppdelning i två plan.

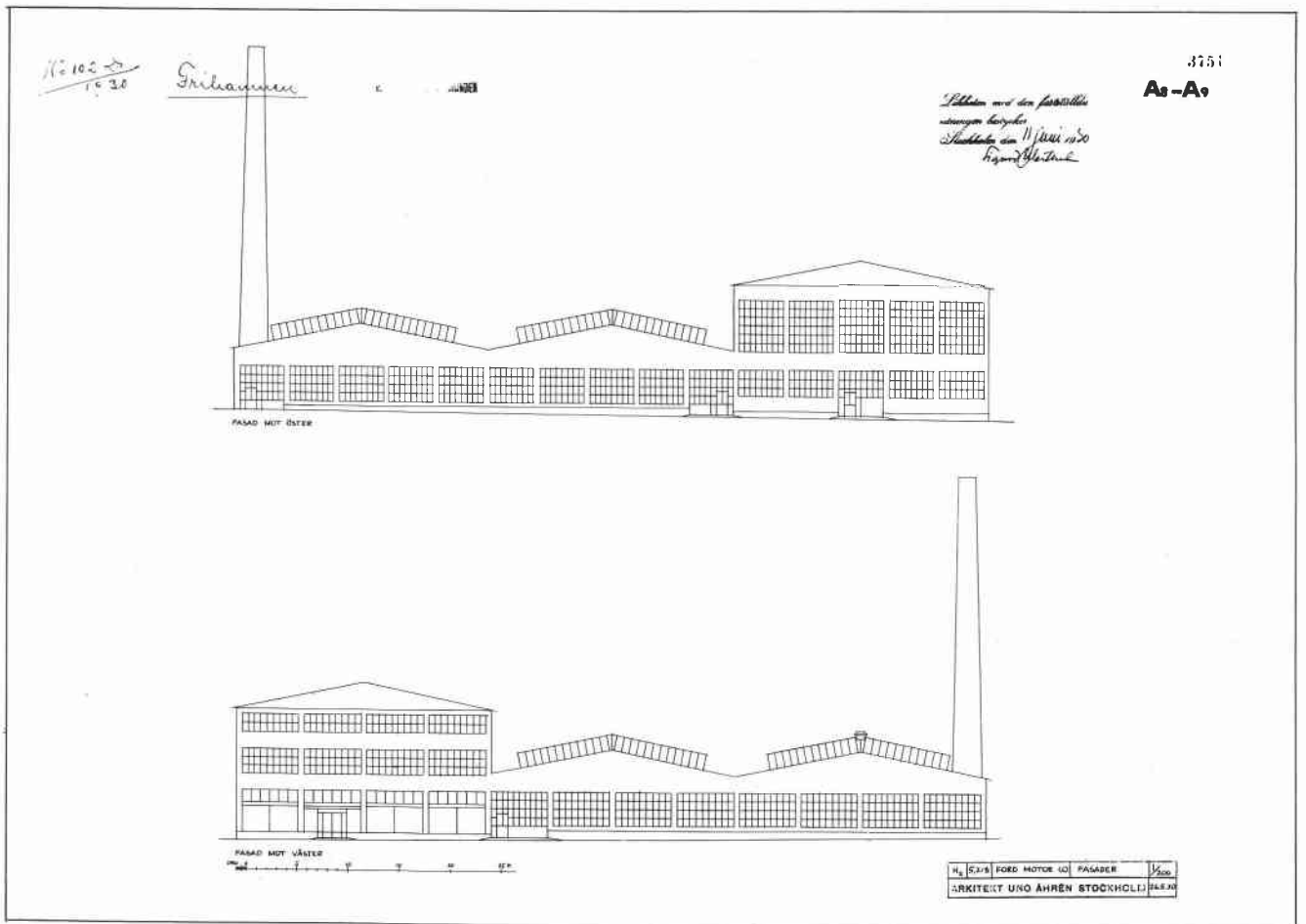
Planritning till den ursprungliga anläggningen. Stämplad Uno Åhrén, 1930. BNA.

Anläggningen före utbyggnaden 1946. Originalfoto hos Ford Motor Company. Refoto i SSM. Fa 27928.

Fasadritning till den ursprungliga anläggningen. Stämplad Uno Åhrén, 1930. BNA.

Utfackningen mellan skelettets kolonner utfördes av glas i järnramar och pimstegel. De lägre skeppen försågs med lanterniner. Till det högre skeppets västra del förlades kontorslokalerna i tre plan. Mellanväggarna utfördes i ekfanerade ramar med glas av standardbredd som lätt skulle kunna flyttas efter behov. Kontorsdelens bottenplan med huvudentrén planerades för utställning, telefonväxel, kassa och försäljningsavdelning. Vån 1 tr hade kontorslokaler och i vån 2 tr fanns två matsalar för kontors- resp verkstadspersonal samt styrelserum.

Personalens entré, med stämpelur, var placerad bredvid huvudentrén och därintill fanns omklädnings- och tvättrum för personalen, i bottenvåningen för verkstadspersonalen och en trappa upp motsvarande utrymmen för kontorspersonalen.

Åhrén formgav själv alla detaljer i byggnaden, som exempelvis skåp, dörrar, skyltar och traversförarens pulpet. Fasaderna putsades och fick mycket stora fönsterytor i horisontella band. Längs ytterväggarna monterades en löpskena med en stege för att underlätta fönsterputsningen av de stora glasade ytorna.

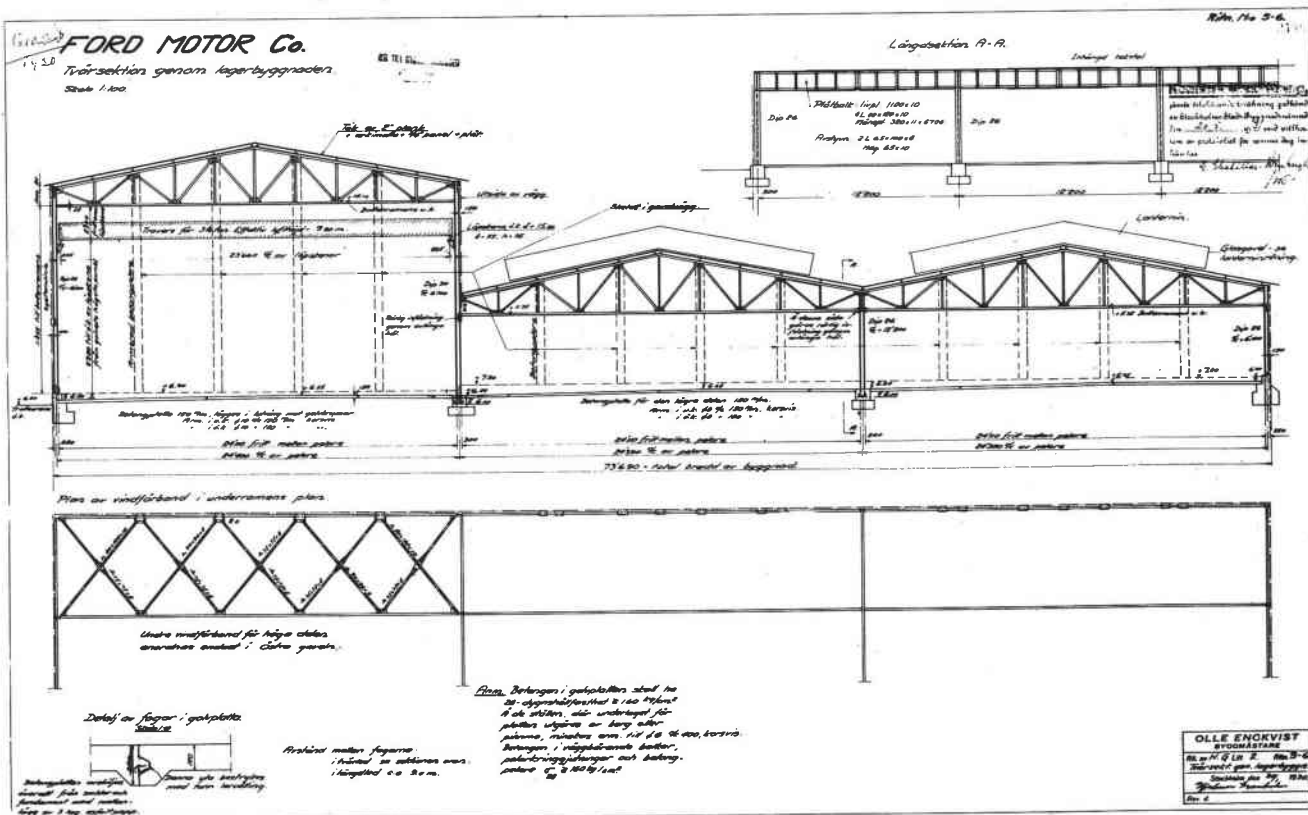
Anläggningen har mycket gemensamt med tidigare utförda Fordanläggningar och konstruktionssystemet är detsamma som i den engelska anläggningen Dagenham från 1928 och i den i Köpenhamn från 1924.

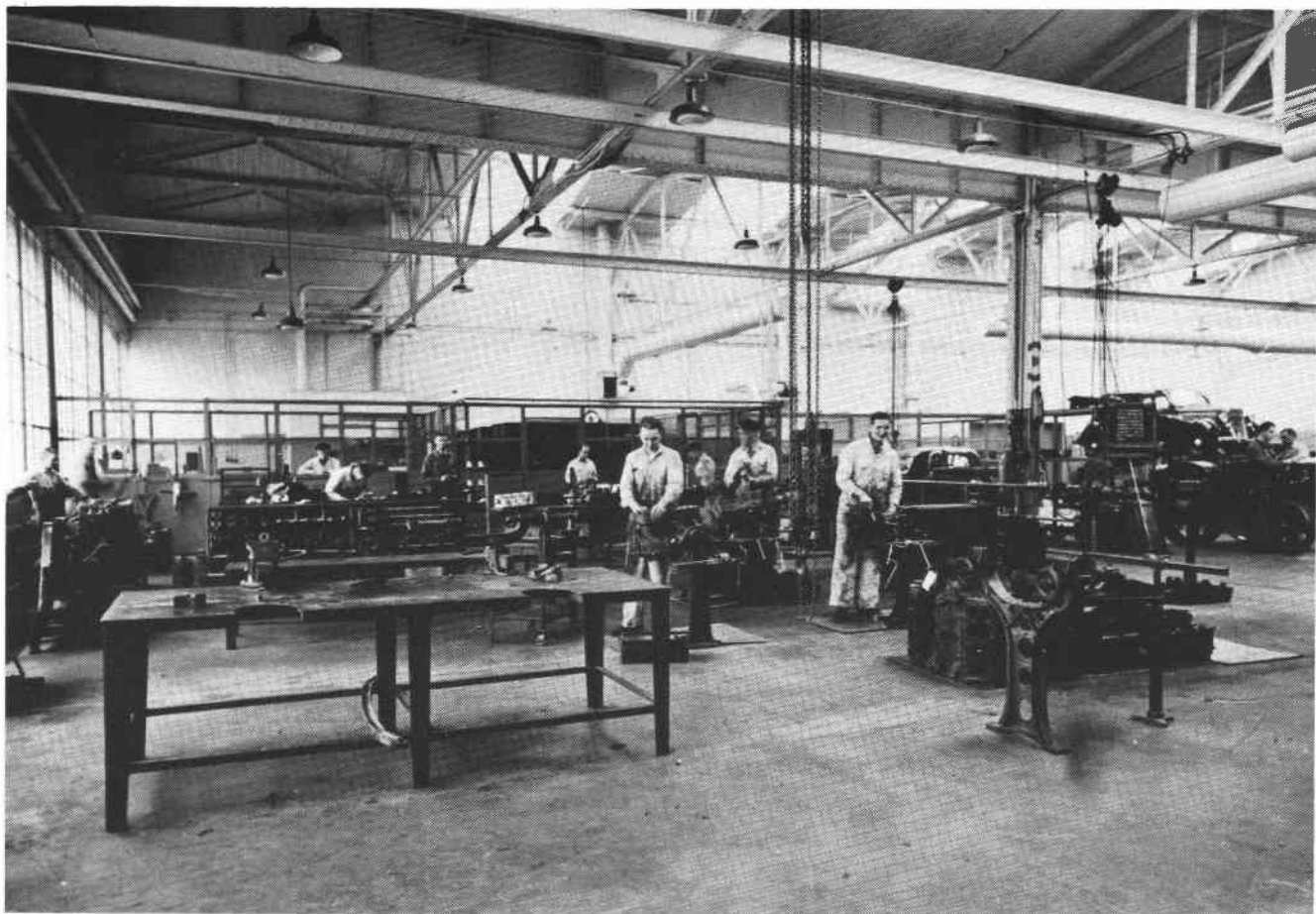
Utformningen av Fordanläggningarna styrdes centralt och företaget gav också ut en handledning i planering och utformning av Fordanläggningar 1915. Det vanliga var att ge byggnadernas yttre klassicistiska drag.

Åhrén har dock avstått från alla historiska stilelement och givit anläggningen i Frihamnen en strikt funktionalistisk utformning. Han skriver själv: "Arkitekturen i sin helhet är avsedd att giva uttryck för byggnadens ändamål - den är enkel och saklig."

Anläggningen invigdes i januari 1931. 1938 gjordes den första förändringen i byggnaden då en mindre del av det höga reservdelslagret entresolerades.

Konstruktionsritning signerad Hjalmar Granholm, 1930. BNA.

Översynsavn före tillbyggn 1946. Foto hos Ford Motor Company. Refoto i SSM. Fa27935.

Huvudentrén. Foto hos Ford Motor Company. Refoto i SSM. Fa 27931.

1946 påbörjades utbyggnaden för sammansättningsfabriken. Åhrén engagerades åter som arkitekt.

Ett fjärde skepp byggdes till mot söder till samma höjd som det norra reservdelslagret. I samma höjd gjordes en tillbyggnad mot öster. Anläggningens västra del påbyggdes till norra skeppets höjd och kontorsutrymmena utökades. Fabriken fick således en lägre mittdel och en omgivande högre del. Fasadmateriel, fönster o dyl fick samma utformning som i den äldre byggnaden.

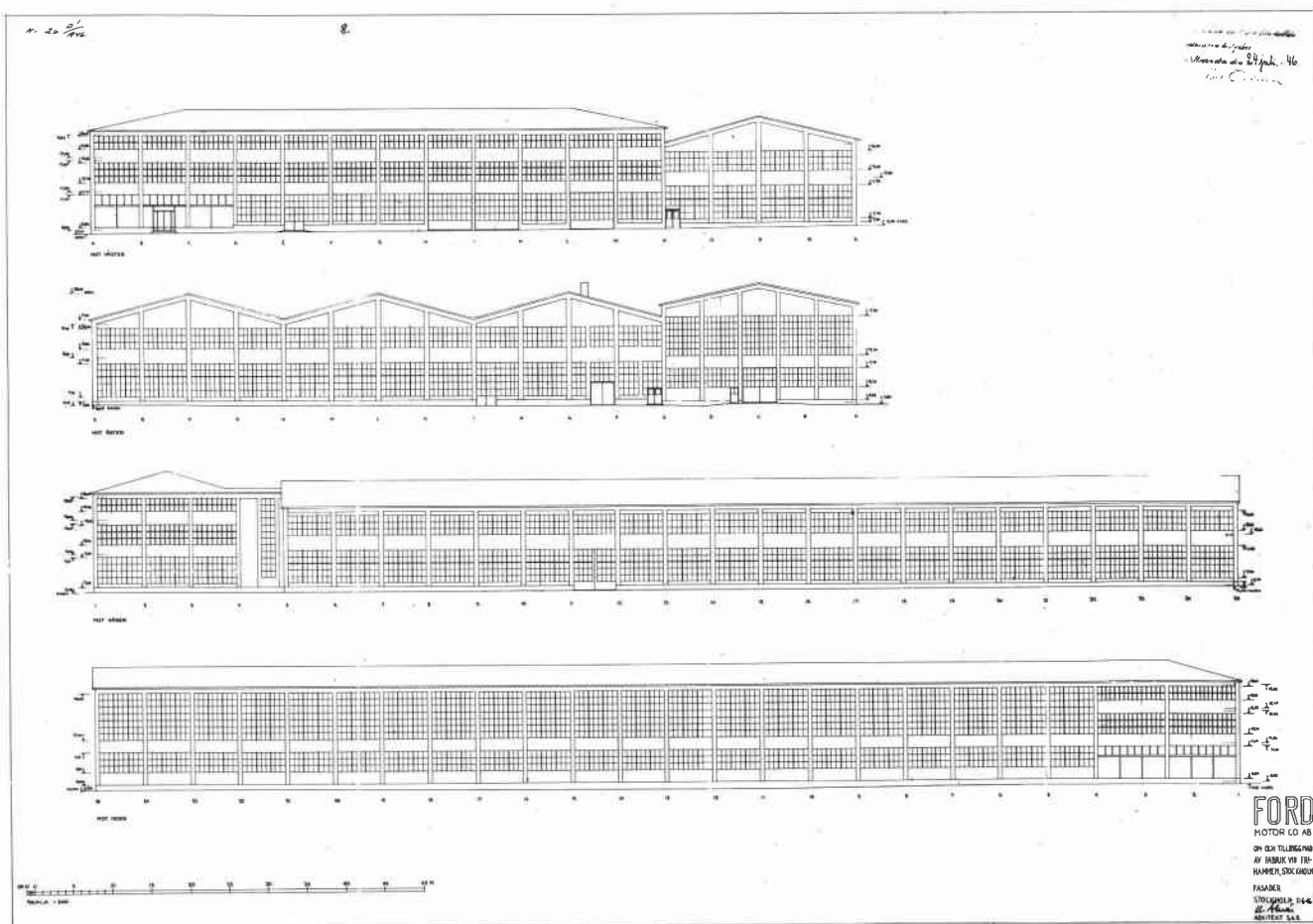
Utbyggnaden omfattade också ett separat ångpannehus med en högre del där ångpannorna placerades och en lägre del för två kompressorer. Fasaderna putsades och försågs med horisontella respektive vertikala fönsterband.

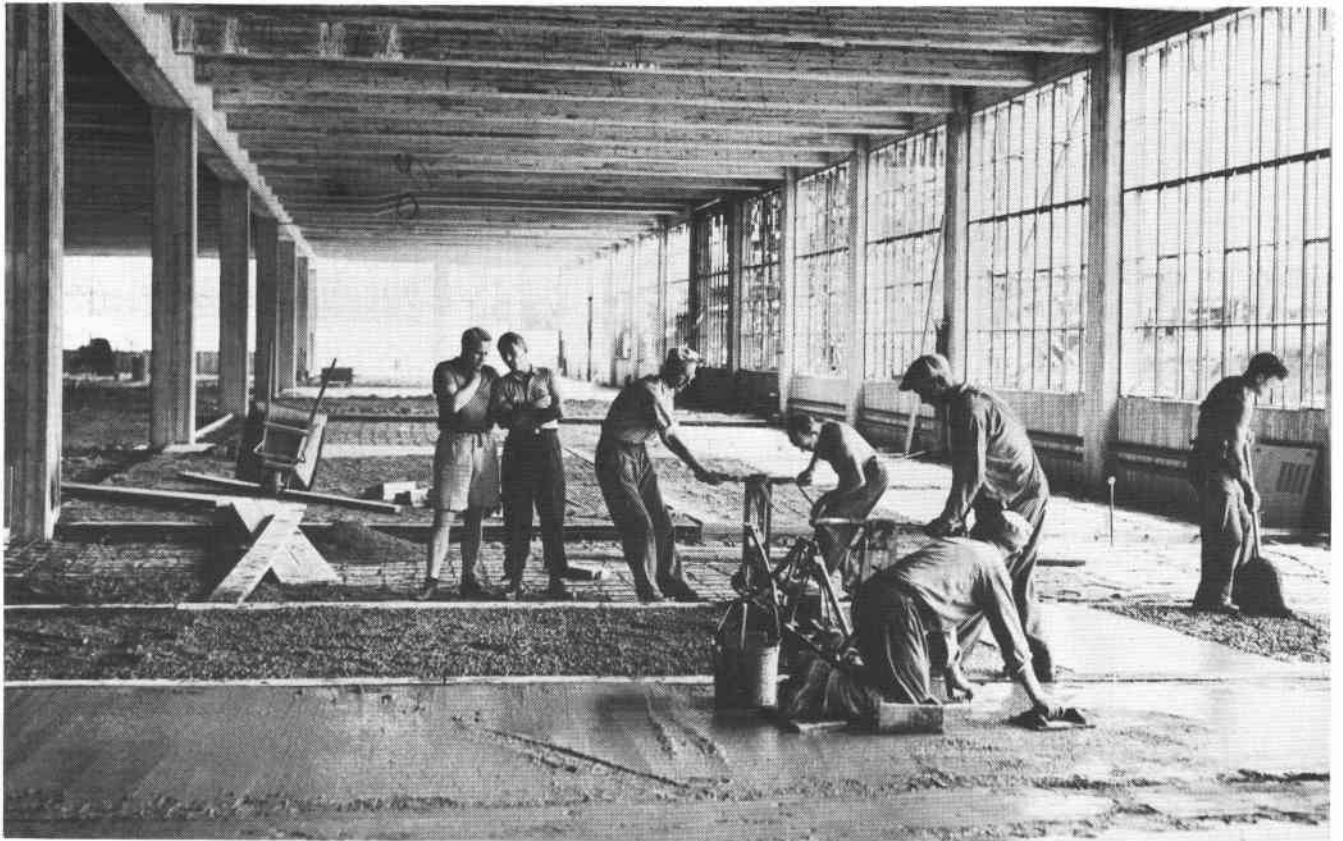
Sammansättningsfabriken stod klar och togs i bruk 1949.

Bildelarna tillverkades i USA och skeppades med båt till anläggningen i Frihamnen där de sattes samman till färdiga bilar. Sammansättningslinan började i anläggningens östra övre plan och sträckte sig sedan längs södra delen och ner och runt i bottenplanet.

Fabriken hade en intensiv utveckling under 1950-talets början med som mest 900 anställda. Den svenska bilimporten kom dock ganska snart att inriktas på den europeiska marknaden och 1957 lades sammansättningsfabriken ner. Lagerhållningen, med plats för 700 bilar, reservdelslagret och reparationsverkstaden bibehölls. Kontorsutrymmena har idag utökats delvis på bekostnad av de stora personalutrymmena. 1981 gjordes en ombyggnad av kontorsdelen och de ursprungliga glasade mellanväggarna ersattes av nya väggar i moderna material.

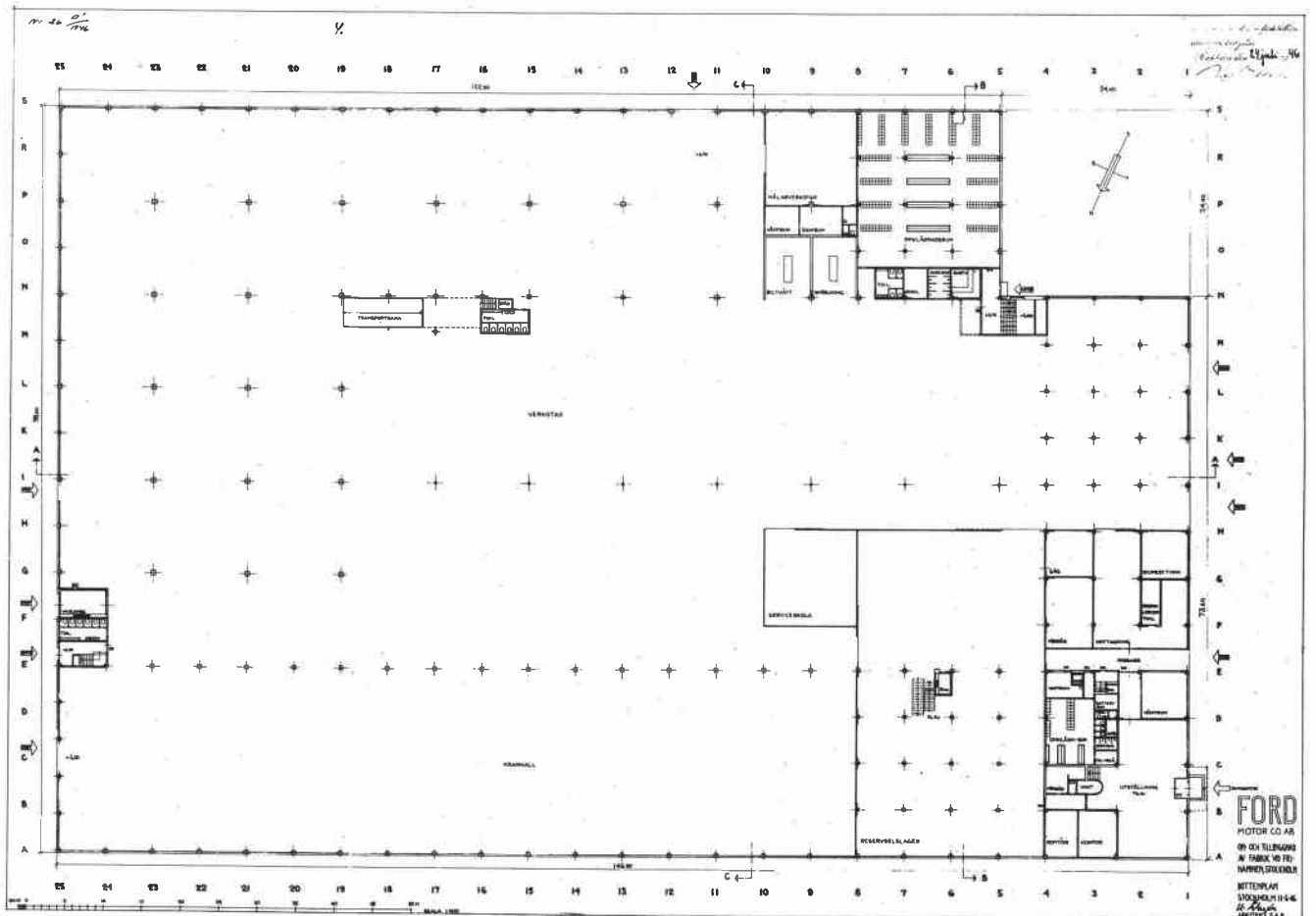
Fasadritning till utbyggnaden signerad Uno Åhrén, 1946. BNA.

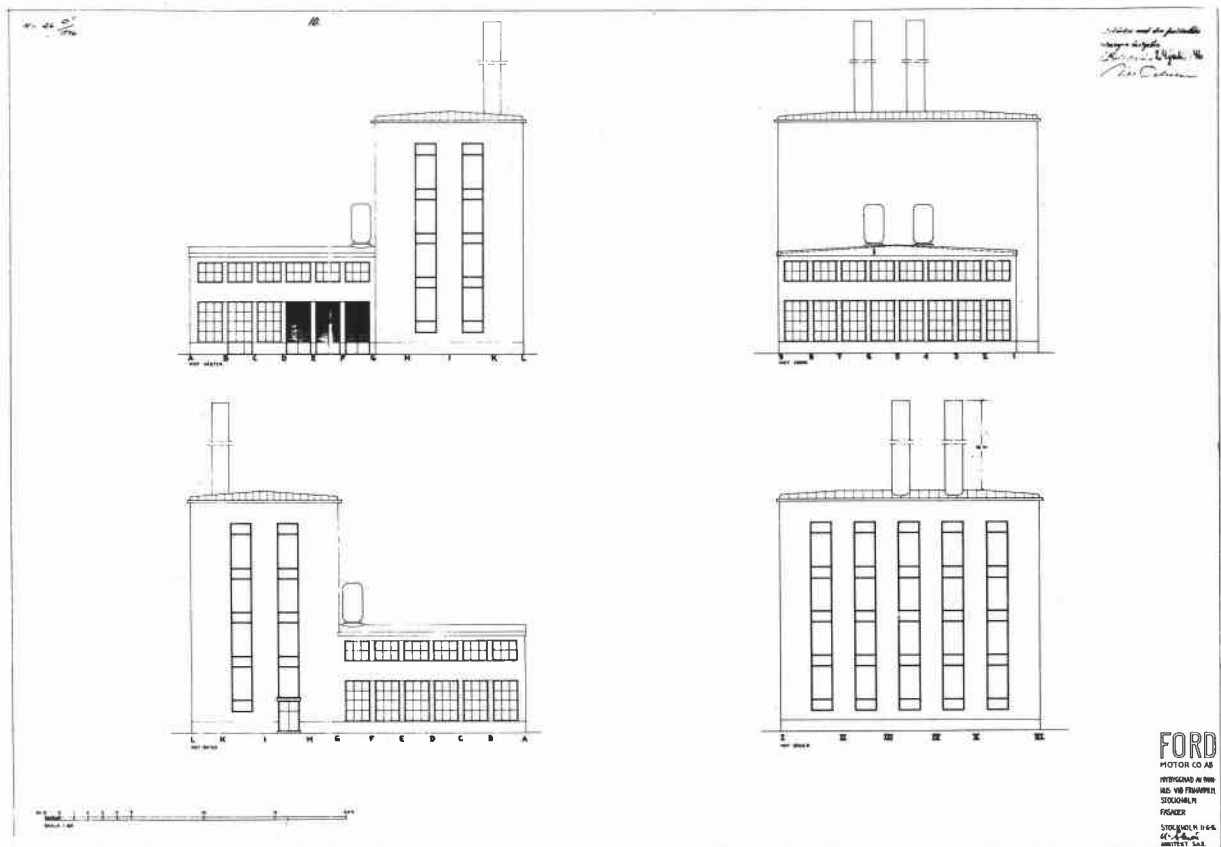

Tillbyggnad av anläggningen. Foto från 1947 hos Ford Motor Company. Refoto i SSM. Fa 27945.

Planritning till utbyggn för sammansättningsfabrik, sign Uno Åhrén, 1946. BNA.

FORD
 MOTOR CO AB
 HJERPERGÅRDEN 48 8000
 ÅRS VÅG FÖRMYNEN
 STOCKHOLM
 FÖRÅR
 STÖCKHOLM 1946
 ÅR 1946
 HJERPERGÅRDEN 48 8000

Fasadritning till ångpannehuset signerad Uno Åhren, 1946. BNA.

Reservdelslagret, norra skeppet. Foto från 1949 hos Ford Motor Company.
 Refoto i SSM. Fa 27944.

Nuvarande verksamhet

Idag är verksamheten helt inriktad på lagerhållning av reservdelar med 80-90 anställda. I kontorsdelen arbetar ca 200 personer.

Ford Motor Company har under den närmaste tioårsperioden inga planer på att lämna anläggningen i Frihammen.

Planförhållanden

Stadsplan: Redovisad på karta P1 6110 att gälla från 1 januari 1964.

Ändamål: Utomplanbestämmelser enligt byggnadsstadgan råder.

Byggnadsrätt: § 29 i byggnadsstadgan.

Översiktliga planer: Zonplan 70 anger arbetsområdet. Trafikplan 77 visar Lindarängsvägen som huvudgata.

Anläggningen från väster. S82-0492-2.

Anläggningens östra del. Foto 1979. FB 13707.

Byggnadernas utformning och skick

Den kompakta och till det yttre enhetligt utformade fabriksbyggnaden I rymmer i själva verket lokaler av växlande utformning. Kontorsdelen i sydväst på 18 x 74 m har tre plan med betongstomme, rumshöjder på 3-4,5 m och pelardelningen 9 x 6 m i en mindre del samt 6 x 6 m f ö. Personhiss finns. Våningsytan är ca 4.000 kvm.

Vinkelrätt mot kontoret sträcker sig ursprungligen tre skepp à 24 x 96 m med stålstomme. Det norra är ett kranlager med drygt 11 m rumshöjd, de två övriga lägre, lanterninförsedda hallar med rumshöjder på 4,6 m.

Senare har byggnaden förlängts med 36 m och ytterligare ett skepp lagts till i södra delen. Dessa tillbyggnader är uppförda med betongstomme i två plan med rumshöjden 5,3 m resp 4,2 m och pelardelningen 12 x 12 m. En stor godshiss klarar 4 ton.

Panncentralen II är en specialutformad, hög betongbyggnad med ca 600 kvm våningsyta.

Kontoret har nyligen byggts om för 6 Mkr. Fabriks- och lagerlokalerna är också i gott skick. Försök pågår med genomskinlig isolering av de stora fönsterytorna för bättre energihushållning.

Gångavstånd till busshållplats är ca 300 m. Karlaplans T-banestation ligger på 1,5 km gångavstånd. De flesta av de ca 300 sysselsatta åker dock bil. Det finns 125 parkeringsplatser på tomtmark.

Användningsmöjligheter

Den tidigare sammansättningen av Fordbilar med tullfritt införda delar har upphört och den stora fabriken utgör nu i huvudsak reservdelslager. Denna funktion fyller den i stort sett tillfredsställande, även om moderna reservdelslager, exemplifierade av GM:s nya anläggning i Jordbro, ser annorlunda ut med bl a större andel, automatiserade sk höglager.

En alternativ användning av fastigheten är f n inte aktuell med hänsyn till genomförda ombyggnader. Någon form av lageranvändning bör även i framtiden vara möjlig med tanke på hamnläget och de rymliga och lättillgängliga lokalerna.

Det tillbyggda södra skeppet. S82-0490-7.

Anläggningens mittdel. Foto 1979. FB 13708.

*Kontorskorrridor, 1 tr, före renoveringen
1981. Foto 1979. FB 13711.*

*Samma korridor efter renoveringen.
S82-0491-5.*

Kontorets huvudtrappa. S82-0491-8.

Trappa i den östra tillb. S82-0490-6.

Trappa mellan kontorsdel och tillverkningsdel. S82-0491-2.

Bevarandesynpunkter

Ford Motor Companys anläggning i Frihammen är ett exempel på en renodlad funktionalistisk industriarkitektur. Arkitekten Uno Åhrén har sakligt genomfört sin uppgift och samtidigt på ett genialt sätt utnyttjat konstruktionen som en arkitektonisk tillgång.

Anläggningen erbjuder också många eleganta och estetiskt genomtänkta lösningar, så exempelvis i trapporna och särskilt i huvudentrén med trappan som ursprungligen hade glasad vägg mot tillverkningsdelen.

Hela anläggningen, kontors-, lager- och f d tillverkningsdelen samt det fristående ångpannehuset, har ett synnerligen stort arkitekturhistoriskt och även industrihistoriskt värde. Byggnaderna bör bevaras med oförändrad fasadutformning. Lager- och tillverkningsdelen samt ångpannehuset bör även bevaras till det inre med konstruktioner, planlösningar, fönsterytor, lanterniner samt detaljer från den ursprungliga inredningen. Av stor betydelse för byggnadens uttryck är att fönsterytorna bibehålles med riktigt glas i de smäckra järnbågarna.

Twätt- och omklädningsrum för arbetarna. Ursprunglig inredning. S82-0491-1.

Det norra skeppet. Reservdelslagret. S82-0490-3.

Förslag till skyddsföreskrifter

Ford Motor Companys anläggning i Frihamnen bedöms äga ett kulturhistoriskt värde motsvarande fordringarna i 1960 års byggnadsminneslag.

Skyddsföreskrifterna bör omfatta följande punkter:

1. Byggnaderna I och II, markerade på kartan, får inte rivas eller till sitt yttre förvanskas.
2. I byggnaderna I och II får åtgärder inte vidtagas som medför förvanskning av ursprunglig bärande konstruktion, ursprunglig planlösning eller ursprunglig fast inredning.
3. Byggnaderna skall underhållas så att de inte förfaller. Vård- och underhållsarbeten skall utföras på ett sådant sätt och med sådana material att det kulturhistoriska värdet inte minskar.

Byggnaderna bör vid stadsplaneändring betecknas med Q.

Ångpannehuset. Foto 1979. FB 13702.

LUMA 1

LUMALAMPAN

LUMA 1 (stä 8498 å Brännkyrka)

Adress: Lumavägen 6

Verksamhet: Industrihotell

Ägare: Citadellet Industri- och Bygginvest AB

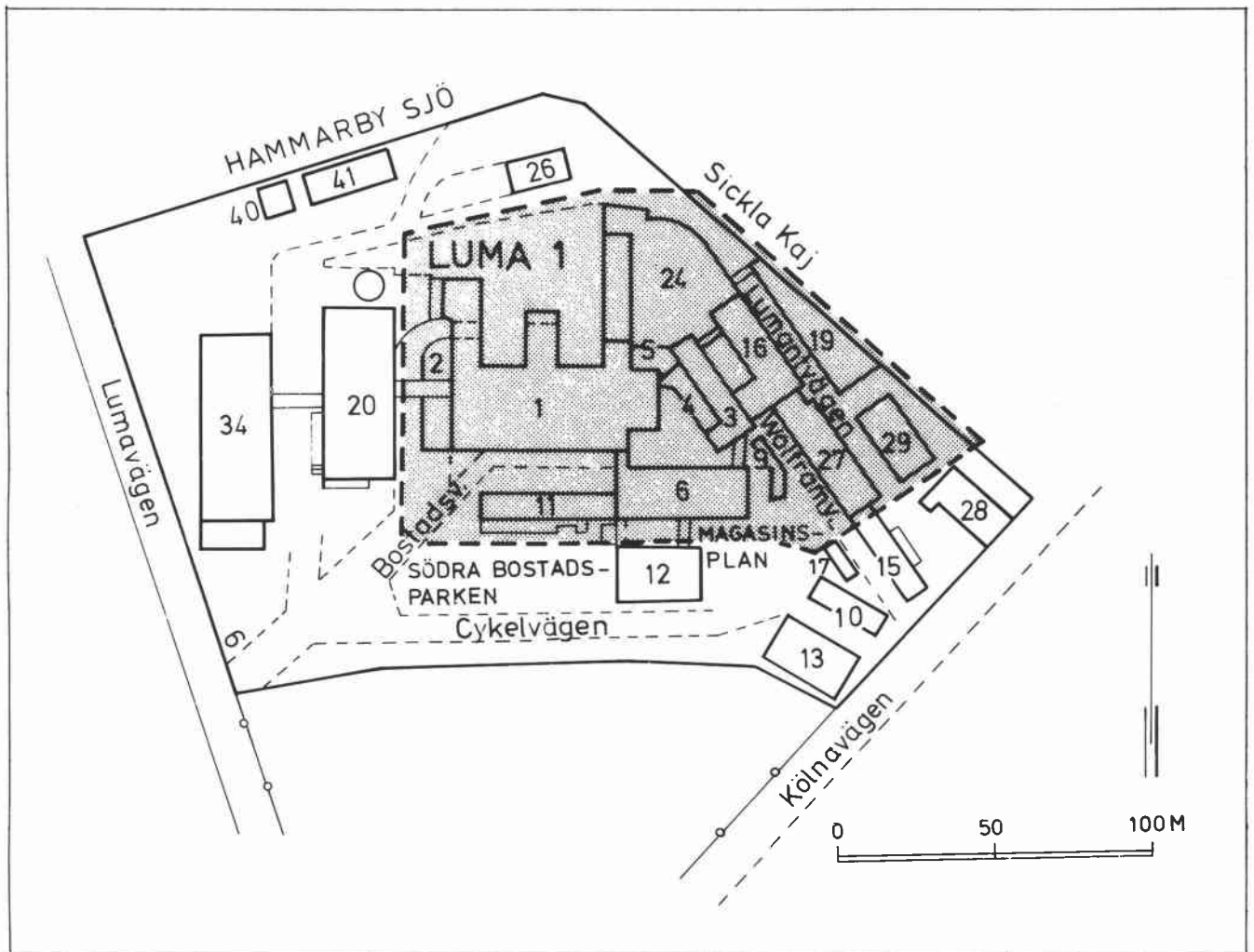
Markareal: 43.726 kvm

Våningsyta: 51.692 kvm

Stadsplan: P1 2022 C fastställd 18 oktober 1940

Fabrikshuset 1, norra delen mot Hammarby Sjö. S82-0497-6.

- 1 Fabrik, 1929-30, Artur von Schmalensee, tillb 1932, 1941
- 3-4 Fabrik, lager, 1931, Artur von Schmalensee, tillb 1935, omb 1940
- 6 Lager, verkstad, 1931, Artur von Schmalensee, omb 1940
- 10 Fabrik, 1940
- 11 Bostadshus, 1935
- 12 Verkstad, lager, 1939, omb
- 13 Fabrik, 1940
- 15 Syrebyggnad, 1940, 1947
- 16 Hårdmetallfabrik, 1940, gårdsöverbyggnad 1948
- 17 Saltsyrehus, 1945
- 19 Lager, 1945
- 20 Fabrik, 1940
- 24 Centralverkstad, 1940, ritkontor, m m, 1943, Tomas Englund
- 26 Verkstad, 1943
- 27 Molybdenfabrik, 1944
- 28 Gasstation, 1944
- 29 Gasstation, 1944, KF Arkitektkontor
- 34 Lysrörsfabrik, 1958, Gunnar Brofelt

Streckbegränsning avser område för förslag till skyddsföreskrifter på s. 253.

Del av Hammarby industriområde med f.d. lampfabriken i förgrunden. Fabrikskomplexets äldsta byggnad(1) t.h. 1940-talets enhetliga utbyggnad t.v. ansluter i båglinje till den höghusmässiga östra flygeln. Längst t.v. syns f.d. gasfabriken 29 och 28, mitt emot i längan husen 27, 16 och till flygeln anslutande 24. 1980, FB 14800.

Orienteringstavla vid infarten 1979. FB 13503.

Historik

Glödlampindustrin hade på kontinenten fr o m 1903 koncentrerats till ett fåtal koncerner, Philips, General Electric, AEG och Osram. 1924 bildades glödlampskartellen Phoebus som behärskade marknaden. Kooperativa förbundet, som bildats för att förse de delägande föreningarna med varor genom inköp och egen produktion, ansåg det nödvändigt att nedbringa kartellens priser genom egen tillverkning.

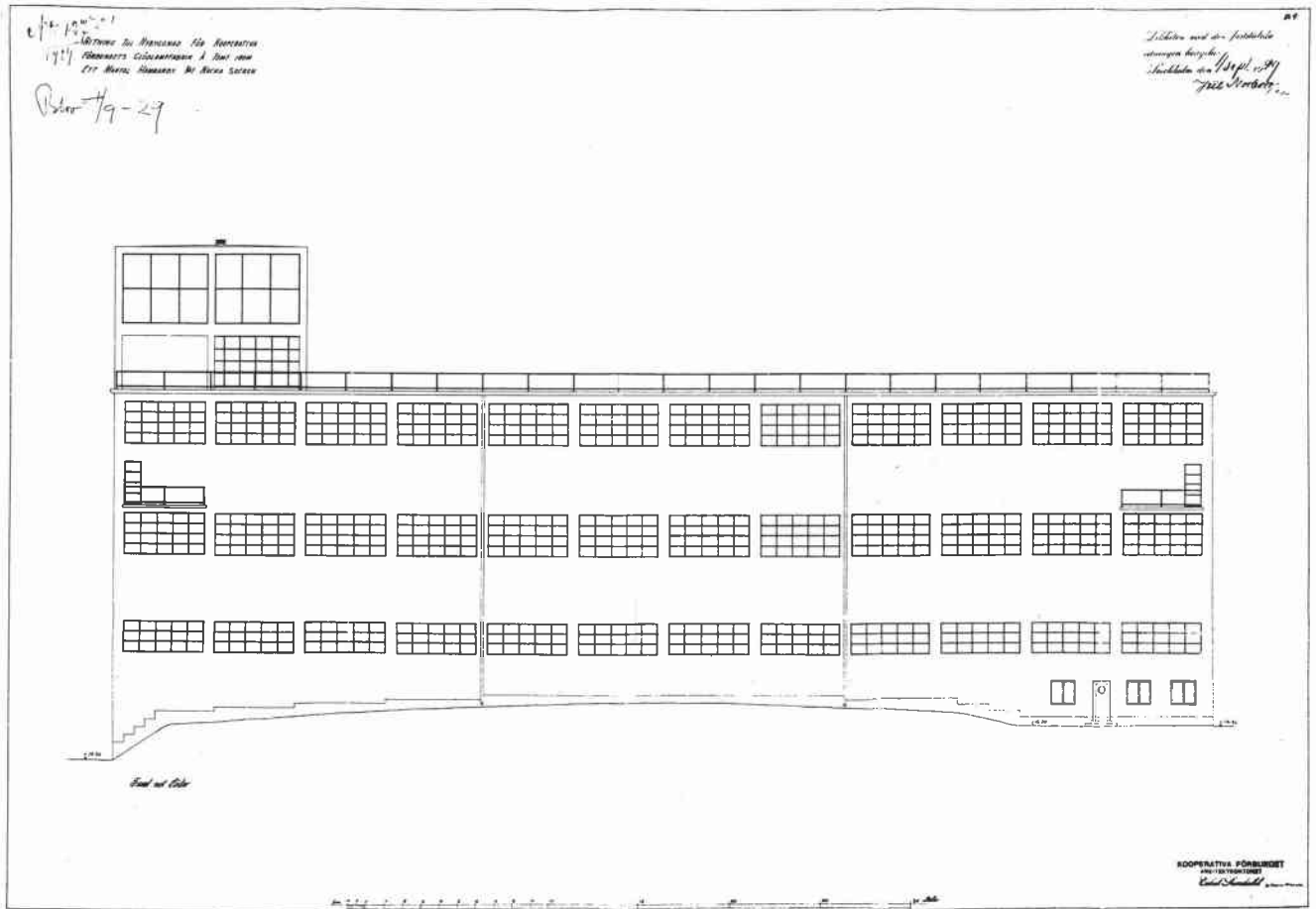
För att upprätta en glödlampsfabrik inköpte Kooperativa förbundet stadsägan 8498 å Brännkyrka i stadsdelen Hammarby som var avsedd att bli ett större industriområde. Ritningarna gjordes på förbundets arkitektkontor och signerades av Eskil Sundahl och Artur von Schmalensee. Konstruktionerna utarbetades av ingenjörerna Nils Ranow och Hans Hansson.

Lumalampanns fabrik uppfördes 1929-30 av Fackföreningarnas byggnadsproduktion. Huvudprincipen för plandispositionen var en trevåningslänga med två tillverknings-salar av dubbel höjd och med tre vinkelräta parallella flyglar avsedda för verksamheter som följde processen. Den västra inrättades således för lagring av råvaror, den centralt belägna för verkstäder, ställverk och maskinrum och den östra för administration, matsalar och personalrum. Konstruktionen bestod av en stomme av järn och ytterväggar av pimsbetong. Genom arkitekturen introducerades den funktionalistiska industristilen med kubisk form och raka linjer. På norra huvudfasaden bildades bröstningarna av de liggande, rektangulärt indelade fönsterradernas band av samma höjd. Västra flygeln kröntes av en helt glasad kub, lamptornet, som var inrättat till provsal för ytterbelysning. Den starkt upplysta kuben blev ett pålitligt riktmärke för flygtrafiken.

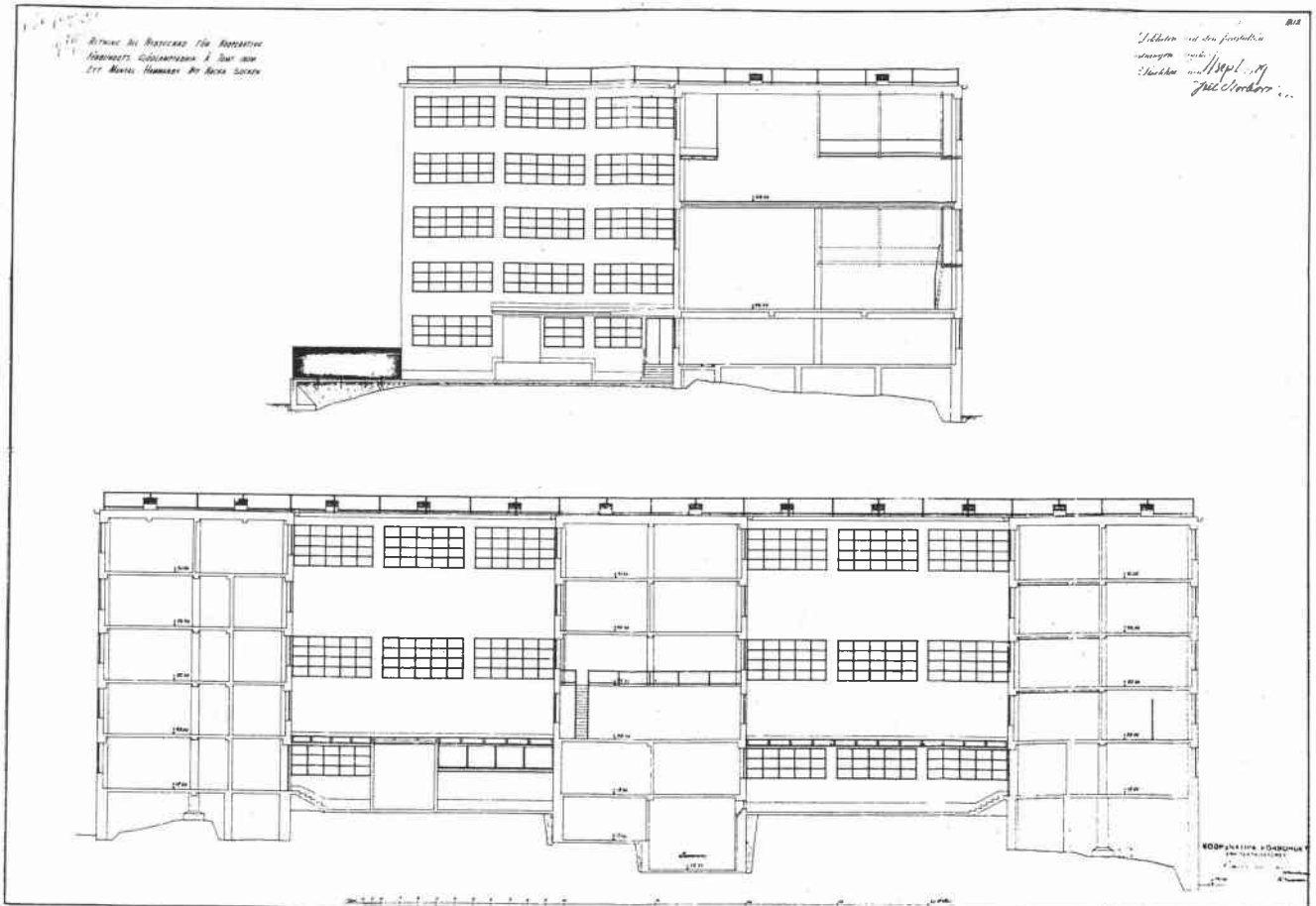
Produktionsplanen var upplagd för 2 miljoner lampor per år, vilket utgjorde ca en fjärdedel av årsförbrukningen i Sverige. Redan under det första året såldes 3 miljoner lampor, varav 1,7 till de kooperativa föreningarna. Redan 1930-31 exporterades varor till Skandinavien.

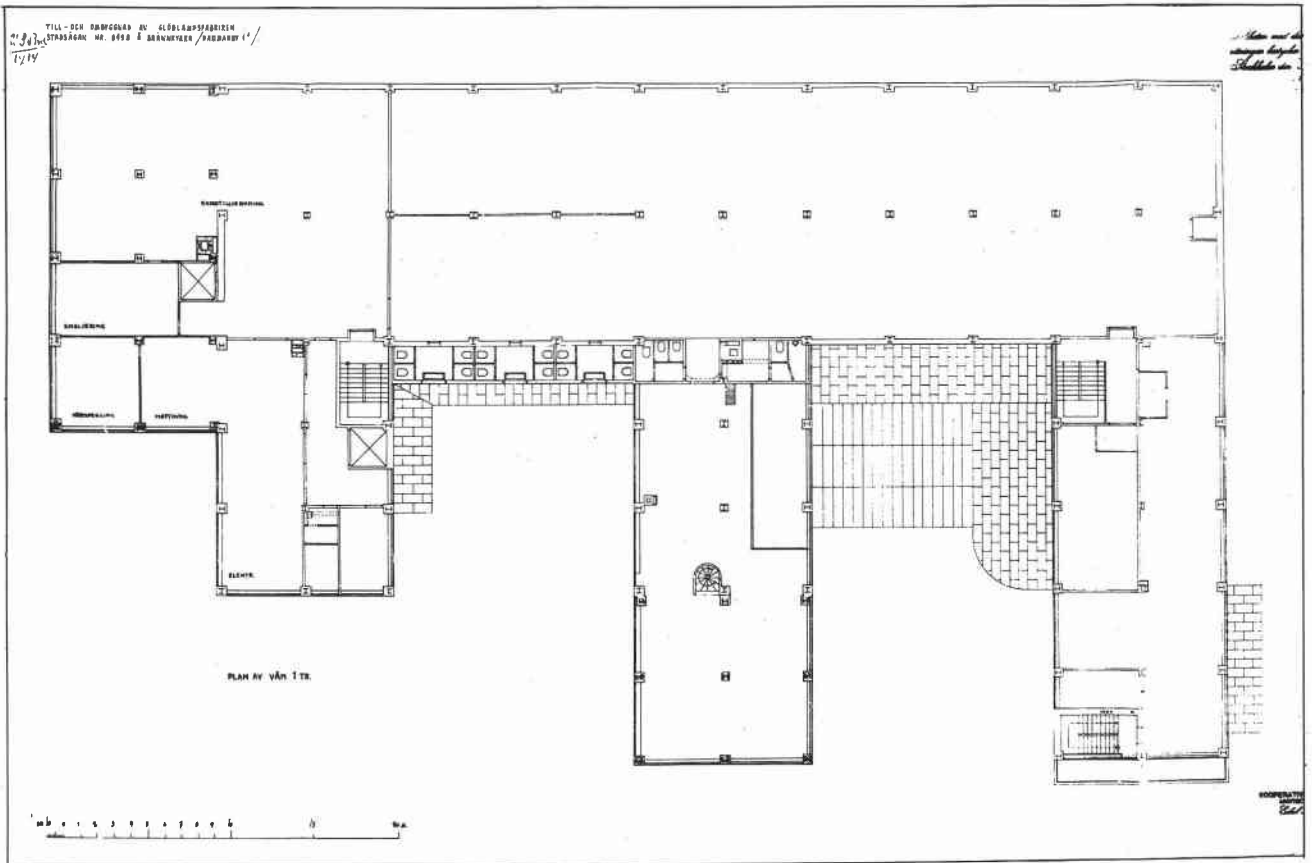
En utvidgning av fabriken vidtog redan 1931-32 genom förlängning av mellersta flygeln, tillbyggnad mot öster jämte nybyggen av husen 4 och 6. I takt med ökande produktion och automatisering följde nybyggnader och förstoringar av lokalerna kontinuerligt. 1935 uppfördes ett bostadshus (11) för tjänstemän i fabriken med en kubisk takvåning för direktören. En omfattande utvidgning ägde rum 1940 på anläggningens norra och östra del. Östra flygeln till fabrikshuset 1 förlängdes och för-enades med en verkstadsbyggnad (24). Flygeln fick fabriksens taklifthöjd men erhöll höghuskaraktär (5 vån) ovanpå verkstadsbyggnaden (4 vån), vilket restes på lägre mark-nivå. Denna centralverkstad (24) sammanband flygeln med hårdmetallfabriken 16 i svängd form och bildade således ett enhetligt komplex både mot sjön och gården, ytterligare förlängt 1944 (27) och 1947 (15). Öster om denna långa tillkom en ny rad av fabriksbyggnader 1944-45 (19, 28 och 29) av vilken gasstationen 29 erhöll höga, smala fönster, förstärkta bjälklag och invändiga ventiler. Den hittills outnyttjade västra delen av tomten bebyggdes 1940 och 1958 (20 resp. 34) parallellt med fabriks-husets (1) flyglar.

Produktionen utökades efter behov med nya lampsorter, radio- och gramfonapparater, lysrör, televisionsapparaterna Lumorama, Lumona m fl och sladdskalningsmaskin. Hårdmetalltillverkningen såldes 1947 till Sandvikens Jernverk AB, och samma år förvärvades AB Osram-Elektraverken.

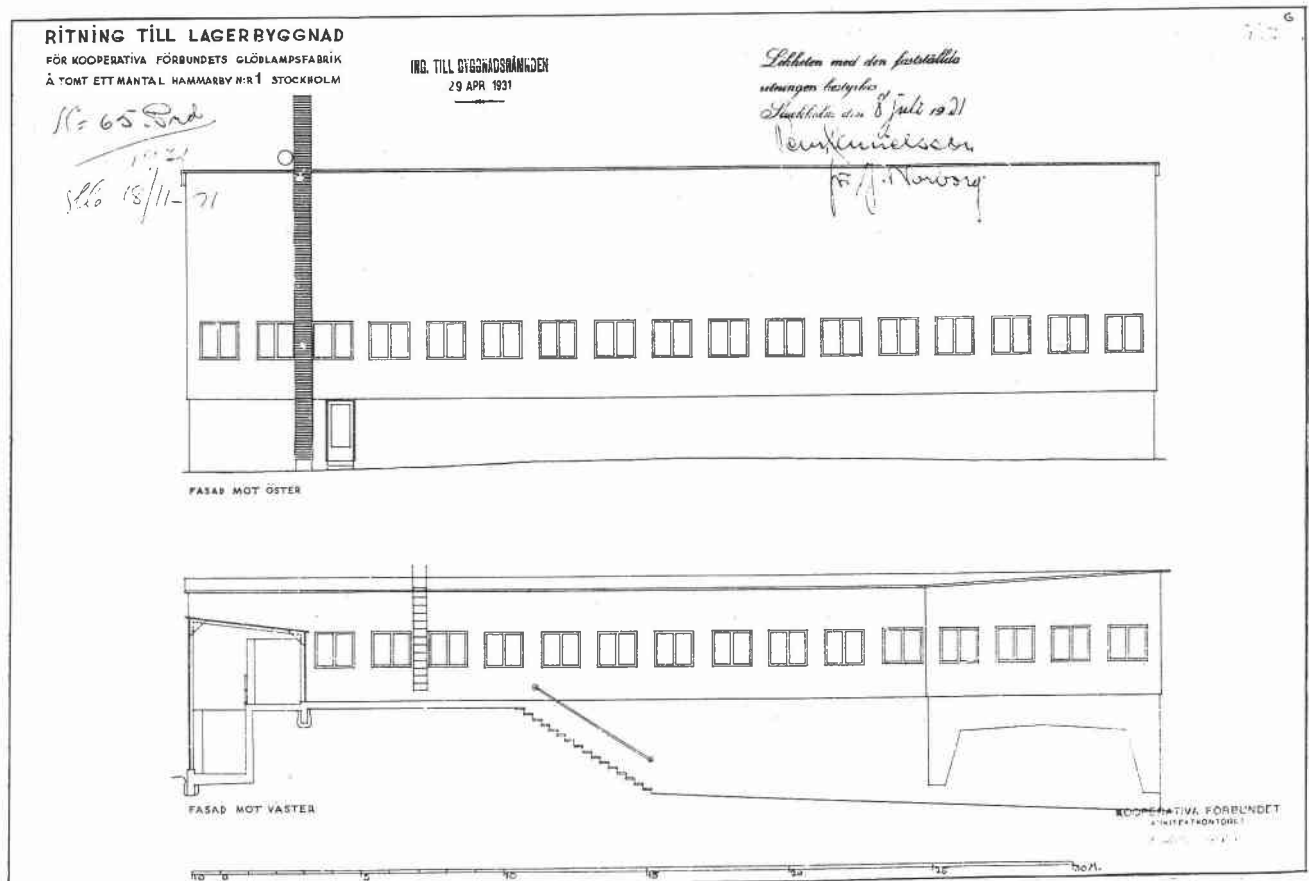
Hus 1, södra fasaden.
 Sektioner. Överst t.h. fabrikkssalarna som går genom två våningar. BNA 1929.

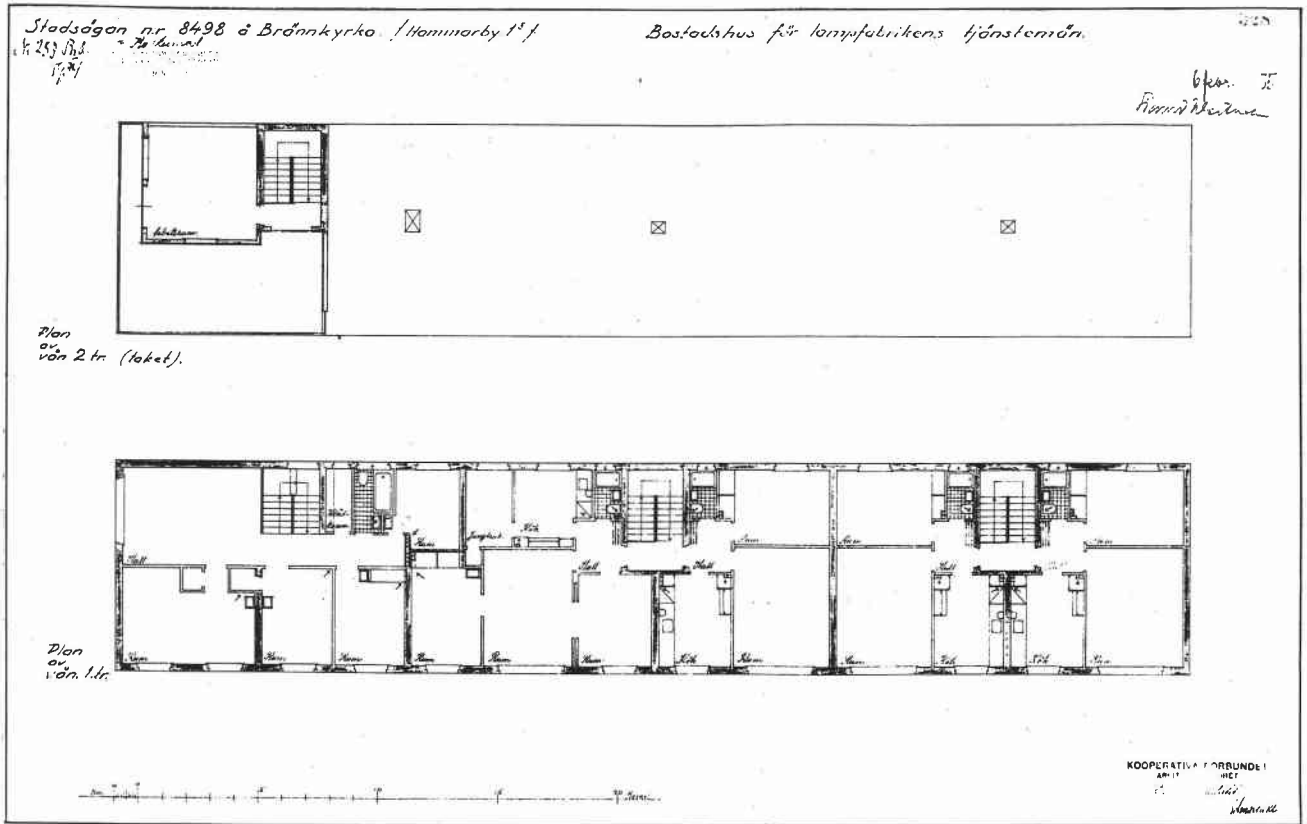

Hus 1, plan, 1934. BNA.

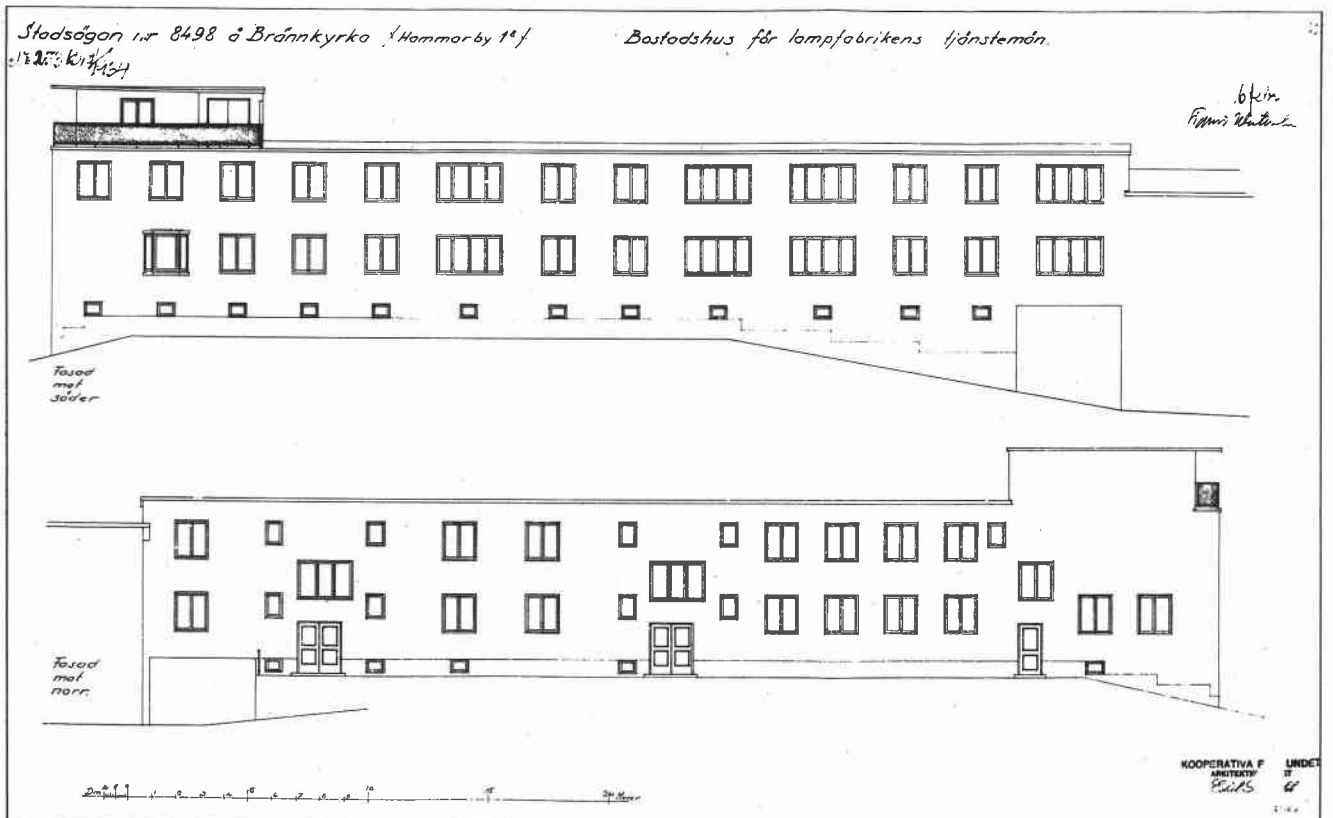
Lagerhuset 6 uppfördes 1931. BNA.

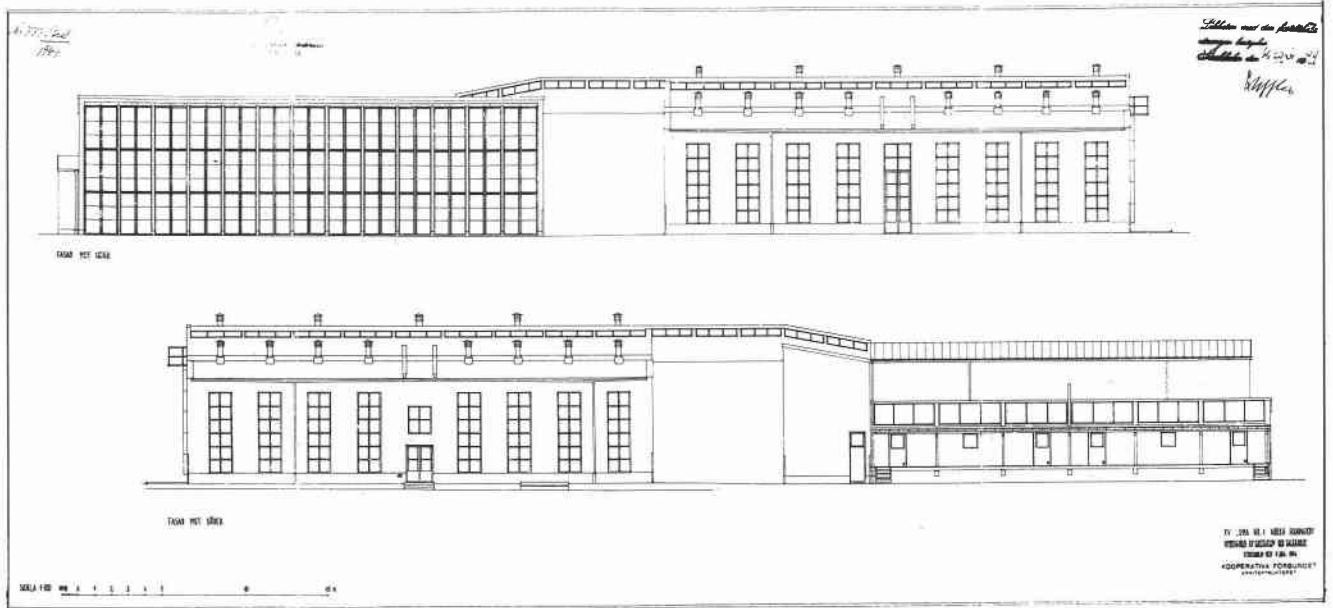

Bostadshuset 11 uppfördes 1935 och innehöll 2 r o k:slägenheter för tjänstemännen jämte en direktörsvåning i två plan. BNA.

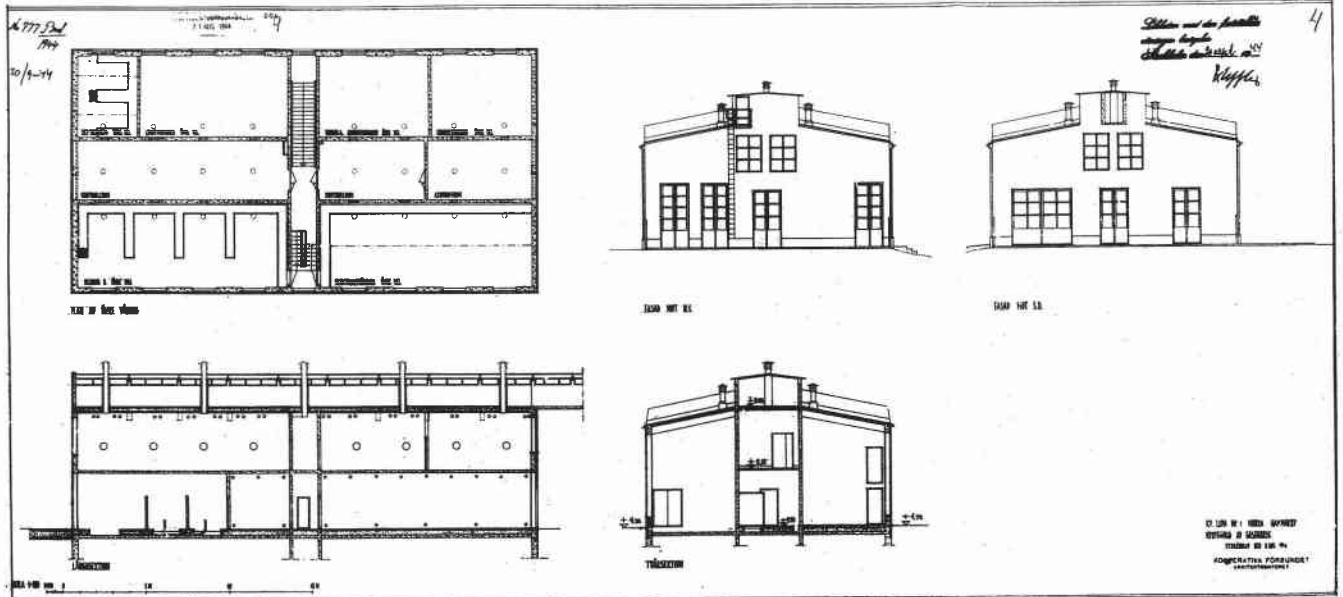
Bostadshusets fasader, BNA. Planteringen som kom att omge huset från början blev fabriken centrala grönområde.

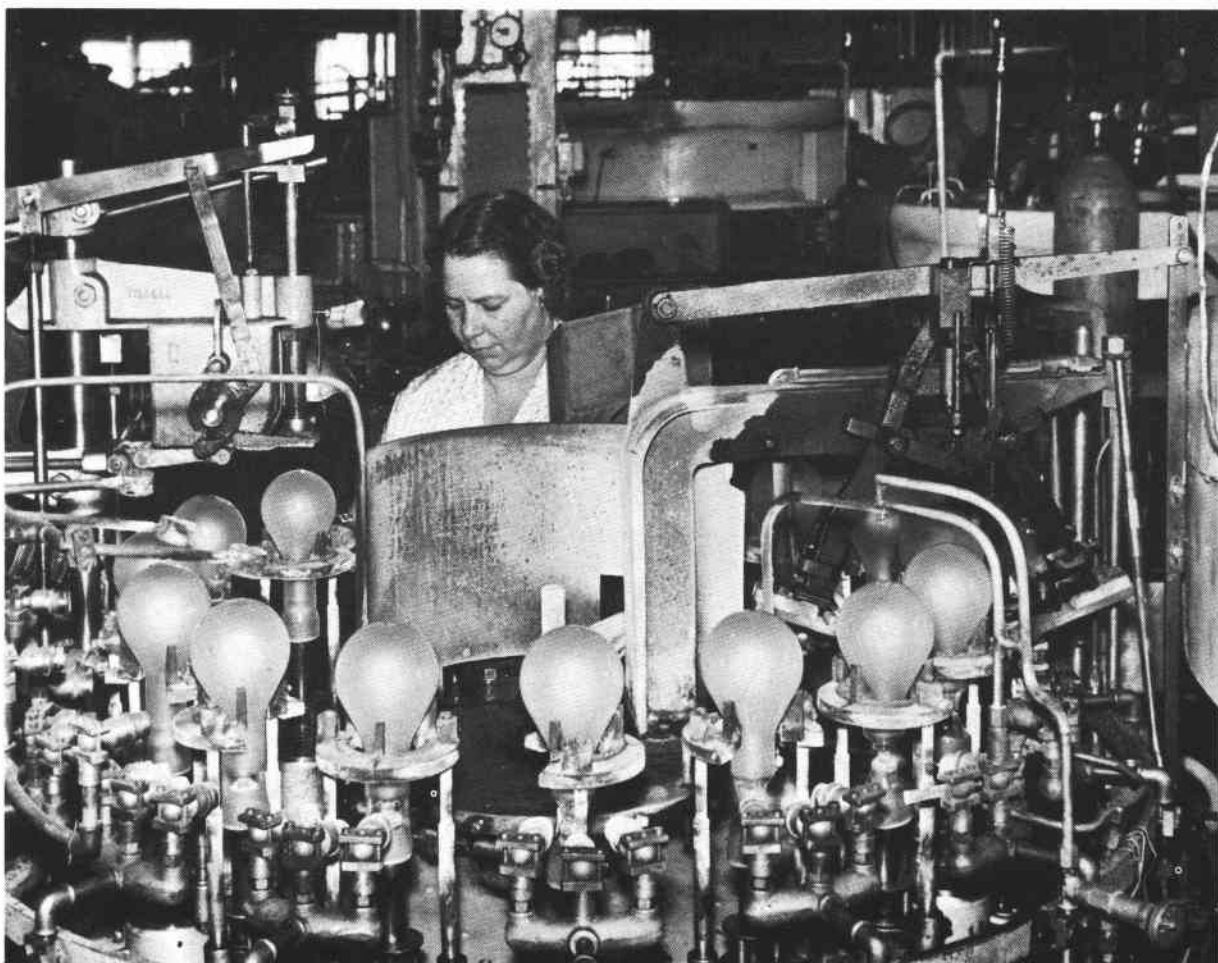

Anläggningen för gastillverkning uppfördes 1944. På nedre raden gårdsfasader, t.v. gasstationen 29, t.h. gasfabriken 28. Fösterutformningen betingad av säkerhetsskäl. BNA.

Gasstationens plan och sektion med raden av ventiler. BNA.

Glödlampsmontering, 1940-talet. Fa 28388.

Nuvarande verksamhet

1977 övertog Citadellet Industri & Bygginvest AB fastigheten efter Lumalampans avflyttning och etablerade industrihotell i anläggningen. Byggnaderna är uthyrda för olika verksamhetsgrenar och lagring. Husen 1, 4, 12, 16, 19, 24, 27 och 29 innehåller främst mekaniska industrier, tryckerier och grafiska företag m fl, medan husen 6, 10, 13, 15, 17 och 28 är lager.

Planförhållanden

Stadsplan: P1 2022 C fastställd den 18 oktober 1940.

Ändamål: Industri.

Byggnadsrätt: Enda begränsningen är en högsta höjd av 22 meter inom fastigheten. Byggnadsnämnden kan i övrigt efter prövning meddela särskilda föreskrifter.

Översiktliga planer: Zonplan 70 anger arbetsområde.

Kommentarer: Stadsplanen är ofullständig och medger stor flexibilitet. Gällande stadsplan förhindrar formellt ej omdaning genom rivning/nybyggnad. Ur plansynpunkt kan nuvarande eller liknande verksamheter kvarligga.

Byggnadernas utformning och skick

Föremål för bedömning är byggnaderna uppförda före 1940, nr 1,2,4,6,11,15,16,17, 19,24,27,28,29. De omfattar uppskattningsvis ca 37.000 kvm av den totala våningsytan.

Huvuddelen av anläggningen utgörs av ett stort sammanbyggt flerplanskomplex på den brant sluttande bergiga tomtens krön. Smala flyglar skjuter ut från huvudbyggnaden (1), den västra uppbär det välkända tornet med uppglasat provningsrum för Lumas glödlampor. Senare tillbyggnader har brett ut sig i sluttningen mot nordost, där smalare huskroppar höjer sig i ytterkanterna av djupa souterrängvåningar. Trots anläggningens storlek och komplexa form är antalet olika lokal typer tämligen begränsat. De beskrivs översiktligt nedan.

I Smala byggnader (delar av 1,2,4,16 samt 11,15,17,27) våningsyta ca 14.000 kvm

Dessa har ett husdjup på 8-14 m, låga rumshöjder kring 3 m och en pelardelning på ca 5 m. Som nämnts är de i flera fall sammanbyggda med djupare byggnadsvolymer och har likartad konstruktion med ytterväggar av putsad lättbetong och betongstomme. Bjälklagen har god bärighet på 0,8-1,0 ton/kvm.

II Djupa byggnader (1,4,16,6 och 24) ca 21.000 kvm

Dessa har ett husdjup på 18-36 m, mer varierade pelardelningar och rumshöjder från 3 till 6 m i produktionshallarna i huvudbyggnaden (1). Den stora volym (24) som byggts ut i fyra plan i sluttningen mot nordost har sämre dagsljuskontakt och transporttillgänglighet än övriga lokaler.

III Speciella, friliggande byggnader (19,29,28) ca 2.000 kvm

I öster finns några mindre friliggande byggnader för speciella ändamål. Det är bl a en f d vätgasfabrik (29) med smala, höga rum och små fönster.

Anläggningen som helhet

Det stora antalet arbetande i området gör att särskild busslinje anordnats. Till Gullmarsplans T-banestation är det drygt 1 km. Som område ligger S Hammarbyhamnen mindre väl till i förhållande till regionens stora biltrafikleder. Trots komplicerad form och kuperad terräng har anläggningen som sådan relativt god transporttillgänglighet. Det finns gott om portar med lastkaj och godshissar på 1-2 ton. Många av de drygt 100 hyresgästerna får dock dela på nyttjandet av närliggande hiss. De norra flyglarna nås endast genom portaler med 3,6 m fri höjd och rundkörningsmöjlighet saknas. Drygt 300 parkeringsplatser finns på tomtmark.

Anläggningen värms av oljeeldad panncentral på tomtens, men distributionssystemet är föråldrat. En planerad upprustning av värme- och ventilationsinstallationer för ca 10 milj kr beräknas resultera i betydligt bättre värmeekonomi. Trots de stora fönsterytorna och ytterväggarnas relativt ogynnsamma k-värden anses ingen tilläggsisolering motiverad. Renovering av de putsade fasaderna planeras som ett led i normalt underhåll.

Användningsmöjligheter

Fastigheten köptes av Citadellet under 1970-talet när Luma successivt flyttade ut lamptillverkningen. Uthyrningen till en mångfald mindre industri- och handelsföretag har visat sig vara ekonomiskt framgångsrik. Hyrorna ligger mellan 100 och 450 kr/kvm. På dessa nivåer finns alltid efterfrågan. Läget är centralt. Det stora antalet företag i Hammarbyhamnens industriområde ger underlag för viss service.

Fastighetsförvaltaren anser sig inte ha svårigheter att hyra ut även de mer speciella och svårtillgängliga lokalerna, även om det kan dröja innan en ledig lokal av viss storlek och utformning finner lämpliga nyttjare. Det lilla provningsrummet i tornet har emellertid inte funnit någon användning och visar tecken på förfall. För övrigt bör det dock inte vara några svårigheter att bruka anläggningen för nuvarande ändamål på ett varsamt och lönsamt vis även i fortsättningen.

Gård mellan östra och mellersta flygeln till hus 1. T.h. ställverkets höga dörr. S82-0497-4.

Uppfarten med hus 1 i fonden, 1979. FB 13504.

Bostadshus (11) med förgård t.h. Hus 1 t.v. I fonden hus 6. 1979, FB 13506.

Wolframvägen med husen 3 och 16 i fonden. 1979, FB 13508.

Lumantvägen med husen 15 och 27 t.v. och f.d. gasstationen t.h. 1979, FB 13512.

Ställverket i hus 1. Aggregaten avmonterade. S82-0496-3.

Nästa sida:

Lamptornet med stativ för lampprovning. S82-0496-8.

F.d. stora lamsalen i hus 1. S82-0496-4.

*Takparti av hus 1 mot söder. T.v. mellersta flygeln med dörr till ställverket.
S82-0497-1.*

Bevarandesynpunkter

Fabriksfastigheten Luma 1, Lumalampan, uppfördes 1929-30 för glödlampstillverkning och för verksamheten, som pågått i mer än 40 år, har större utvidgning av anläggningen ägt rum på 1930- och 40-talen. Anläggningen framträder på höjden mot Hammarby sjö med den första fabriksens tredelade fasad och mot öster från den i svängd form utgående enhetliga längor på lägre nivå. En med huvudbyggnaden parallell gruppering bildar motvikt på västra sidan. På fabriksgården är byggnaderna koncentrerade på östra sidan och bildar ett sammanhängande, enhetligt komplex på olika marknivåer. Söder om huvudbyggnaden och parallellt med den ligger bostadshuset med sin planterade förgård.

Huvudbyggnadens tidigt introducerade funktionalistiska industriarkitektur är väl bibehållen med de för stilen utmärkande detaljer såsom lamptorn, platta tak, fönsterformer, ytbehandling och volym. Det på 40-talet tillkomna komplexet på östra och västra sidan präglas av volym- och exteriörmässig anpassning till huvudbyggnaden. Byggnadernas placering i norr-söder, öster-väster och nordost visar en till topografin anpassad genomtänkt planering. Smärre ombyggnader och annan verksamhet har ej väsentligen förändrat den inre fabriksmiljön.

Flertalet av gårdarna inom och runt fastigheten har välskötta planteringar. Gårdarna på fastighetens östra sida befinner sig på olika nivåer och är förenade genom ett sammanhängande transportvägsystem.

Anläggningen i sin helhet är således av mycket stort arkitektur- och industrihistoriskt intresse.

Förslag till skyddsföreskrifter

F d Lumalampans fabrik på fastigheten Luma 1 bedöms äga kulturhistoriskt värde motsvarande fordringarna i 1960 års byggnadsminneslag.

Skyddsföreskrifterna bör omfatta följande punkter:

1. Fabriksbyggnaderna, på kartan inom streckbegränsat område, får inte rivas eller till sin exteriör förvanskas.
2. I byggnad - på kartan markerad 1 - får inte åtgärder vidtagas som medför förändring av ursprunglig bärande konstruktion.
3. Byggnaderna skall underhållas så att de inte förfaller. Vård- och underhållsarbeten skall utföras på ett sådant sätt och med sådana material att det kulturhistoriska värdet inte minskar.
4. De till fastigheten hörande gårdarna skall hållas i ett sådant skick att byggnadernas utseende och karaktär inte förvanskas.

Byggnaderna inom streckbegränsat område bör vid stadsplaneändring betecknas med Q.

Tryckeri i hus 24. S82-0497-9.

*Verkstad på bv i f.d. gasstationen (29).
S82-0498-4.*

*Verkstad för restaurangmaskiner i
hus 19. S82-0498-5.*

Lumakomplexet vid Hammarby Sjö. 1979, FB 14711.

